

порядку, військової справи (варто пам'ятати й законодавчі акти Ярослава Мудрого та Володимира Мономаха, й першу конституцію на теренах Європи Пилипа Орлика). Символ «Константинополь» має також увійти в квадратуру історичного підґрунтя формувань світоглядних понять європейців, бо – як зазначено угорі – без цієї сигнатури не могли б функціонувати і всі інші три сигнатури. Окрім того, варто пам'ятати, що спроби уніфікації народів у XX ст. відбувалися на матеріальному рівні, однак «у своїй основі кожний народ залишається народом допоки зберігається особливий клімат, пори року, пейзаж, національна їжа, етнічний тип, мова, бо все оце невпинно живить і відтворює національні складові побуту і мислення» [1, с. 430] індивідуума.

Сформована українська етноментальність упродовж свого історичного розвитку в своєму корінні має такі «архетипові принципи конституювання життєвого світу і культурного простору українства, як кордоцентризм, софійність, антеїзм тощо» [5, с. 13]. Твердження того, що «перевага емоційно-вольового начала над раціональним» [5, с. 13] в українців в історичному минулому та в сьогоденні може послужити нині, по-перше, предметом дослідження етнопсихологів, а по-друге, на базі різних етнографічних джерел та різних історичних фактів варто було б проаналізувати доміную «серця» в українській культурній ментальності для історичного розвитку України. Оскільки, все ж таки, софійність як принцип мудрої організації буття та антеїзм як принцип «вкоріненості» в буття були і є переважаючими поняттями у життєдіяльності майже кожного представника українського етносу. Підтвердженням цьому можуть бути приклади з етнографічних джерел: приказки, прислів'я, байки, жарти, пісні, побут народу, а проаналізувавши такі джерела, можна буде дійти висновку, що раціональне начало перемагає «метафізику дивовижності» й «естетику зачарованості» культурної душі українства» [5, с. 13], бо «народна мудрість, що має бути вивіреною національною культурою, уціліла й розвинулася після бомбардувань цивілізацією в ході зв'язків і впливу інших культур» [1, с. 190]. Українська культура як відображення душі українського народу, зазнаючи величезного впливу геополітичного та релігійного чинників, зберегла своє коріння, що проросло ще тисячу років тому, і пронесла свою софійність через віки.

Отже, на сучасному розвитку суспільства варто говорити про моральні принципи як одну з форм моральної свідомості, що виступає у формі узагальненого вираження основних вимог певної системи моралі щодо моральної сутності людини, у двох категоріальних поняттях «*індивідуального*

та *загального*». Якщо на одиничному рівні переважна більшість індивідуумів дотримується моральних норм у процесі спільної діяльності і спілкування, на чому і тримається світ, то на загальному рівні, а особливо у час глобалізаційних процесів, відзначаються тенденції до поглиблення розриву між моральними нормами як явищем свідомості і моральними нормами як формою практичних вчинків людей. У глобалізаційний період розвитку людства про слово «*моральність*» ніхто не згадує, тому здається, що слово, не говорячи вже про поняття, є табу для індивідуума у суспільстві, основними принципами життєдіяльності якого мають бути лише грошові сигнатури, бо відповідно до англословного лексикографічного джерела «*глобалізація – це процес створення чогось такого, як наприклад, здійснення ділового впливу на різні країни по всьому світові або вже його результат*» [15, с. 648]. Концепція глобалізованого світу, яку певна група людства, яка володіє найбільшою кількістю матеріальних благ, вважає виявом найвищої форми цивілізаційних процесів, є ніщо інше як новим способом перерозподілу світу, хоч і мирним шляхом. Прихована суть таких процесів становить загрозу для людини, зокрема, і людства в цілому. Зацікавлені особи, які захищають глобалізацію, повністю забули про поняття моральності як щодо своїх співгромадян, так і щодо всіх жителів планети Земля. А про моральність потрібно говорити не лише в економіці чи в політиці, чи у власних діяннях, про моральність потрібно говорити і в науці, культурі, освіті і лише заради того, щоб загальні необдумані, не виважені рішення і діяння певної групи людей не стали причиною занепаду індивідуума і людства.

1. Гачев Г. Д. Национальные образы мира. – М.: Советский писатель, 1988. – 448 с. 2. Гумилев Л. Н. Этногенез и биосфера Земли. – Л., 1989. – 496 с. 3. Дзюба І. М. Нагітання морю: Від чорносотенців початку XX століття до українофобів початку століття XXI. – К., 2011. – 503 с. 4. Загребельний П. Євпраксія. – Харків: Фоліо, 2003. – 350 с. 5. Личкова В. А. Філософія етнокультури. – К.: Парапан, 2011. – 196 с. 6. Лозко Г. Велесова книга. – Вінниця: Континент-Прим, 2007. – 520 с. 7. Сенченко М. Дарунки Заходу: глобалізм, модіалізм, лібертаризм // Дніпро. – 2002. – № 3–4. – С. 130–144. 8. Словник іншомовних слів. – К., 1985. – 968 с. 9. Сніжко В. Українознавство: природно психо-філософські концепції. – К.: МОН, ННДІ українознавства, 2010. – 528 с. 10. Табачковський В. Сенса історії // Філософія. – К.: Либідь, 1993. – С. 559–574. 11. Філософський словник. – К.: Українська радянська енциклопедія, 1986. – 798 с. 12. Хабермас Ю. Філософський дискурс о модерне. – М., 2003. – 416 с. 13. Хайдеггер М. Время и бытие. – М., 1993. – 447 с. 14. Kappeler A. Kleine Geschichte der Ukraine. – München: Verlag C. H. Beck, 1994. – 305 S. 15. Longman Exams Dictionary. – Edinburgh: Pearson Education Limited, 2006. – 1831 p. 16. Opaschowski H. W. Deutschland 2030 Wie wir in Zukunft leben. – Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus, 2008. – 784 s. 17. Schirmacher F. Payback. – München: Carl Blessing Verlag, 2009. – 240 s.

Микола Обушний

Менталітет українців у цивілізаційному вимірі

У статті проаналізовано основні ментальні риси українців у контексті становлення європейської ментальності.

The basic mental features of Ukrainian in the context of formation of European Mentality are analyzed.

В умовах глобалізації важливим чинником збереження самобутності виступає менталітет народів. Накопичений досвід засвідчує, що для збереження своєї самобутності та ментальності не обов'язково вдаватися до ізоляції чи до протистояння з іншими народами. Інтеграція різних народів може мати і позитивний результат у контексті формування як етнічних, так і загальнолюдських ментальностей.

Однак, на цьому шляху є немало проблем. Одна із них – превалююча однорідність у способі мислення, світосприймання та світобачення, що об'єднує етнічну ментальність, інша – глобалізаційні тенденції, які покликані поєднати багатобарвність та багатоманітність культурно-інтелектуальних надбань народів і ствердити у них цивілізаційне мислення та світобачення. Звісно ж, що розв'язання визначених проблем – довготривала перспектива.

Ретроспективний аналіз показує, що менталітет народу зберігається майже в одному і тому самому вигляді протягом історичних епох і його трансформація відбувається лише внаслідок значних соціальних та культурних змін.

Який же зміст вкладаємо у поняття «менталітет», «ментальність», «цивілізаційний менталітет», «цивілізаційна ментальність»? У вживаному нами контексті поняття «менталітет» використовується для впорядкованості аспектичних або часткових проявів ментальності. «Менталітет народу є одночасно й ментальністю його окремих представників. Він укорінюється у підсвідомих глибинах людської психіки. ...Менталітет відбиває специфічні особливості відповідного типу культури. ...визначає поведінку людини, соціальної групи суспільства» [1, с. 462]. Отже, у житті зазвичай ми маємо справу з ментальністю, яка розглядається як відбиття колективного в індивідуальному [7, с. 204]. Причому витоки як ментальності, так і менталітету зумовлюються одними й тими ж обставинами, або ж особливостями світосприйняття або образу мислення людини відповідно до її цивілізаційної належності.

Поняття ж «цивілізаційний менталітет» вводиться автором для виміру ментальності українців, які не тільки географічно, але й ментально уже сьогодні багато в чому належать до європейської цивілізації (за класифікацією ООН).

Термін же «вимір» розглядається як найзагальніша величина визначення європейськості українців, тобто їх європейської цивілізаційної ментальності.

Одним із перших, хто ввів у науковий обіг термін «менталітет» є французький психолог Л. Леві-Брюль у праці «Ментальні функції у відсталих суспільствах» (1910 р.). Згодом Е. Дюркгейм вживає цей термін у праці «Елементарні форми релігійного життя» (1912 р.), у якій він пише: «Ментальний стан суспільства є не що інше, як колективне уявлення» [3, с. 226].

Відомий іспанський філософ Х. Ортега-і-Гасет пов'язує формування менталітету будь-якого народу з його життєвим стилем, що «...є відправним пунктом для будь-якого подальшого міркування» [4, с. 402].

Починаючи з 20-х років ХХ ст., науковці стали розглядати менталітет як самостійний предмет дослідження у значенні «образу мислення» або «особливостей світовідчуття». Радянські ж дослідники робили спробу аналізувати т. з. радянську ментальність з позицій класового підходу. У 60-ті роки ця тенденція хоч і послабшала, проте вона наклала свій негативний відбиток і на сучасні дослідження української ментальності.

Проте, сьогодні немає підстав стверджувати, що менталітет українців у етнічному його вимірі недостатньо вивчений вітчизняними вченими. Значний внесок у концептуальну розробку сутності менталітету етнічних українців здійснили: М. Максимович, М. Костомаров, П. Чубинський, П. Куліш, М. Сумцов, І. Нечуй-Левицький, О. Воропай, І. Огієнко, І. Крип'якевич, В. Січинський, Є. Онацький, О. Кульчицький, Б. Цимбалістий, М. Шлемкевич, Д. Чижевський та ін.

По-суті, всі вітчизняні вчені додержуються тотожних поглядів щодо ґенези та специфіки ментальності українців. На думку вчених, ментальність українців в етнічному її вимірі об'єктивно опосередковується цілим комплексом факторів: геокліматичних (рельєф, клімат, географічне положення та ін.), етноісторичних (спільність історичних колізій та змін), соціально-економічних (домінування у соціумі довгий час певних соціальних інститутів), релігійних (формування ієрархії цінностей на базі релігійних догматів та під контр-

олам релігійних інститутів), політичних (вплив політичного режиму) та ін.

Розглядаючи український менталітет, Д. Чижевський, зокрема, виокремлює такі основні риси: емоціоналізм (впливи протестантської релігійності в Україні) та сентименталізм, чутливість та ліризм; індивідуалізм та стремління до «свободи» в різних розуміннях цього слова. Причому, він зазначає: «Індивідуалізм може вести до самоізолювання, до конфлікту з усім та усіма, до розкладу усякої життєвої форми; разом з тим індивідуалізм може вести і веде в певних випадках до глибоко позитивних форм творчості і активності» [9, с. 14–15].

Український вчений діаспори В. Січинський, проаналізувавши враження вчених різних країн, що подорожували Україною, виділив такі позитивні ментальні риси українців: сміливість, відважність, працелюбність, привітність, чесність, хист до мистецтва, водночас помітив і негативні риси: лицемірство, хитрість, заздрість та купість. Аналіз цих рис дав можливість В. Січинському зробити висновок щодо суперечливого характеру національної вдачі українців [6, с. 73].

Українська дослідниця М. Пірен відносить до ментальних рис українців такі: працьовитість, охайність, ощадливість, гостинність, високий рівень статевої моралі, особливе прагнення до освіти, товариськість, коректність, прив'язаність до землі та традицій, великі здібності до культури, творчості, любов до дітей, статичність у родинних взаєминах, прагнення жити духовним життям, глибока шана до предків, мужність, повага до жінки-матері, лицарське ставлення до дівчини, ліризм, пісенність, гумористичність, здоровий оптимізм, вічне прагнення до волі і незалежності. Поряд з цими рисами М. Пірен називає і такі: взаємне непорозуміння, сварки, легковажність, невизначеність, мрійництво, імпульсивність, індивідуалізм [5, с. 107].

Перелік ментальних рис українців дає певне уявлення про сутність менталітету. Проте, як показує аналіз, дати загально визнану або ж загальноприйнятну дефініцію не так просто. Не випадково ж зміст поняття «менталітет» нерідко замінюється іншими словами: «образ думок», «духовна налаштованість», «національний характер», «національна психологія», «українська душа», «настрій душі», «умонастрій» тощо. Це пов'язано з тим, як слушно зауважує відомий український дослідник діаспори Б. Цимбалістий, що ця проблема «...дуже складна і важка для наукового дослідження. Вона належить до тих ділянок, про які кожному вільно висловлюватись, але таких фактів, науково, об'єктивно стверджених дуже мало» [8, с. 26].

Одним із перших, хто дав визначення національного менталітету, був відомий український філософ Д. Чижевський, який розглядає менталітет як «...національно обумовлена настанова народу щодо світу і життя. Вона виявляється в тому, що саме любить у світі цей народ, чого уникає в житті, що найбільше цінує в людях, чим нехтує. ...Це сукупність деяких надісторичних і власне історичних елементів» [9, с. 39].

Отже, Д. Чижевський орієнтує дослідників при визначенні сутності менталітету людини враховувати не тільки власний досвід та традиції, успадковані від попередніх поколінь, але і її практичну діяльність та ставлення до світу. Відтак, менталітет не можна зводити до системи поглядів людини, оскільки на рівні менталітету думка невіддільна як від емоцій, так і від неусвідомлених звичок. Відтак, зафіксувати динаміку змін менталітету того чи іншого народу протягом одного покоління по-суті неможливо.

Проте зміну окремих ментальних рис все ж можна дослідити, зокрема на прикладі наявного, хоч багато в чому штучного поділу ментальностей, які притаманні мешканцям західних та східних регіонів України. Переважна більшість вітчизняних дослідників пов'язують такий поділ з тим, що «населення Західної України до СРСР жило у складі європейських держав (Австро-Угорщини, Польщі), а українці зі Сходу занадто довго перебували під владою азійської Російської імперії, потім СРСР, тому ментальності цих людей розрізняються суттєво» [2, с. 10].

Це дає підстави стверджувати, що формування ментальності українського народу або ж його частини чи навіть особистості, безпосередньо пов'язане не тільки з природним чи успадкованим від попередніх поколінь досвідом, але і з привнесеною чи набутою історією їх розвитку. Комплекс цих чинників зрештою і визначає як світоглядні, так і ментальні засади українців. Проте, ставити в один ряд об'єктивні та суб'єктивні чинники впливу на формування ментальності було б помилково, оскільки останні мобільніші, як у плані набуття тих чи інших ментальних рис, так і їх еволюції до природного стану. На це застереження слід звернути увагу хоч би тому, що нерідко (особливо в періоди виборчих компаній) воно використовується окремими українськими політиками у контексті протиставлення мешканців західних та східних регіонів України.

Об'єктивно таке протиставлення у переважаючій більшості розглядається дослідниками як політичний бренд, який не відображає цілісної картини реальної ментальності українців. Проте негативний його вплив на формування окремих, переважно суб'єктивного плану ментальних рис, все ж помітний і це слід враховувати з тим, щоб запобігти поглибленню розколу ментальності українців, появі сепаратистських настроїв тощо.

При аналізі ментальності українців слід також враховувати і такі обставини як: девальвація і падіння престижності всього українського, поява комплексу меншовартості; провінціалізація української культури і лінгвоцит; національний нігілізм і ренегатство; низька соціальна активність тощо. І як результат – маргіналізація української ментальності та духовності.

Зазвичай дослідники типологізують менталітет за такими видами: менталітет групи, індивідуальний, колективний. Цивілізаційний менталітет у вітчизняній соціогуманітаристиці допоки не вивчався. Проте, підстави для його дослідження, на погляд автора, все ж такі є. Сучасні цивілістологи виділяють сім типів локальних цивілізацій: японська, китайська, індійська, іспанська, латиноамериканська, західноєвропейська та східноєвропейська (за Тойнбі). Об'єктивно такий поділ не може бути проведений без урахування менталітету народів, що включені у ту чи іншу цивілізацію. Підставою такого твердження може бути хоч би те, що менталітет українського фермера, робітника чи вчителя багато в чому ідентичний відповідно польському, англійському, німецькому та французькому. Всі ці спільноти, як відомо, віднесені до західно- чи східноєвропейської цивілізації.

Цивілізаційний менталітет багато в чому співпадає з колективним, оскільки як перший, так і другий являє собою складний конгломерат різних індивідуальних і групових ментальностей, а відтак, і неоднакового усвідомлення реальностей та світобачення.

Підтвердженням цього є хоч би те, що в одній і тій же країні, яка належить до однієї цивілізації, люди додержуються неоднакової політичної, ідеологічної спрямованості (ліві, праві, центристи), а відтак ментальності.

Які ж чинники впливають на формування менталітету кожної особистості? Проведений аналіз публікацій з проблеми дає підстави стверджувати, що важливим чинником особливостей формування менталітету людини є історичний досвід народу. Цей чинник за своєю суттю є суб'єктивним, оскільки він формується при допомозі другої сигнальної системи – передається з покоління до покоління, із книги або телевізора тощо.

Є підстави вважати, що наявне інформаційне поле нерідко впливає сильніше, ніж клімат і географія. Тому засоби масової комунікації сьогодні слід розглядати важливими важелями формування окремих таких ментальних рис людини як колективізм та індивідуалізм.

Оскільки кожна людина має своє, зазвичай відмінне від інших, інформаційне поле, то і формування тих чи інших ментальних (колективістських чи індивідуалістських) рис відбувається неоднаково. Ефективніше таке поле використовують люди, котрі наділені лідерськими якостями і ментальні риси яких стають прикладом для наслідування іншими людьми.

Таке наслідування слід розглядати як важливий чинник формування як колективістських, так і індивідуалістських цивілізаційних ментальних рис кожного індивіда. Людина тим самим об'єктивно схиляється до того чи іншого цивілізаційного менталітету, який хоч і формується на основі історичного досвіду свого народу, проте її ментальність нерідко не співпадає, а іноді навіть вступає у конфлікт з ментальністю більшості громадян. Сьогодні людина ідентифікує себе переважно за національною, політичною та релігійною ознаками. Проте, це не виключає її ідентифікацію, на підсвідомому чи інтуїтивному рівні, за цивілізаційною належністю, а відтак і цивілізаційною ментальністю.

Цивілізаційна ментальність європейських народів проявляється, зокрема, при визначенні демократичних цінностей, моделей поведінки тощо.

Звісно ж, що це не означає, що у європейських народів уже досягнута ментальна цивілізаційна однорідність. Досягнення такої однорідності по-суті справа безперспективна, оскільки світоглядні, а відтак і ментальні риси громадян європейських країн ніколи не будуть ідентичними, не будуть співпадати і межі їхніх цивілізаційних ментальностей. Так, одна людина ментально може орієнтуватися на християнські цінності, але при цьому може бути членом політичної партії ліберально-демократичного чи якогось іншого спрямування. За таких умов цивілізаційна ментальність є нічим іншим як підсистемою цивілізаційного менталітету, формування якого відбувається надто повільно. Останнє пов'язане з тим, що такі ментальні риси як колективізм та індивідуалізм набуваються у процесі історичного розвитку, а не успадковуються як більшість ментальних рис.

Безсумнівно, що і формування цивілізаційної ментальності українців відбуваються у руслі тих закономірностей, що характерні для менталітету інших європейських народів. При цьому слід враховувати ті наслідки минулого, про які йшлося вище, і які ще й сьогодні негативно позначаються на цивілізаційному розвитку України, у тому числі і на формуванні ментальності українців.

Не можна оминати увагою негативний вплив, який справляє на формування ментальності українців внутрішньорелігійний розкол, який негативно позначається на етнічній та культурній єдності українців. Акцентуючи увагу на його небезпеці все ж слід підкреслити, що цей розкол – внутрішньохристиянський, внутрішньоконфесійний і він хоч потен-

ційно і містить у собі серйозні загрози, проте він не відображає реальну цивілізаційну матрицю ментальності українців. Внутрішньоконфесійний розкол ззовні привнесений і його переборення залежить від мудрості українських церковних ієрархів. Значно більших зусиль може потребувати переборення етнічних та культурних ментальних розколів українців. Тому одним із найважливіших завдань державотворців є їх недопущення. Це стосується насамперед етнічного розколу як основи розвитку культури будь-якої етнічної спільності та формування її ментальності.

1. Архипенко Л. М. Менталітет як чинник національної самоідентифікації народу. Збірник наук. пр. Науково-дослідного інституту українознавства / Л. М. Архипенко. – К.: Поліграфічний центр «Фоліант», 2006. – Т. XII. – 526 с.
2. Дем'янчук І. Любов Сліпа. Вибори проявляють ментальність електорату / І. Дем'янчук // Україна молода. – 8 листопада 2012. – С. 14.
3. Дюркгейм Е. Елементарні форми релігійної життя / Е. Дюркгейм. – М., 1996. – 310 с.
4. Ортега-І-Гассет Х. Що таке філософія? / Х. Ортега-І-Гассет. – М., 1991. – 450 с.
5. Пірен М. Основи етнопсихології / М. І. Пірен. – К.: Веселка, 1996. – 320 с.
6. Січинський В. Чужинці про Україну / В. Січинський. – К.: Фірма «Довіра», 1992. – 285 с.
7. Февр Л. Бой за історію / Л. Февр. – М., 1991. – 460 с.
8. Цимбалістий Б. Родина і душа народу / Б. Цимбалістий // Цимбалістий Б. Українська душа. – Нью-Йорк-Торонто: Вид-во «Ключі», 1956. – С. 64.
9. Чижевський Д. Філософські твори: у 4 тт. / Д. Чижевський. – К.: Смолоскип, 2005. – Т. 2. – 238 с.

Володимир Погребенник

Європейська вишуканість естетизму художньої прози Михайла Коцюбинського

Статтю присвячено проблемі оновлення «зрілим» М. Коцюбинським української літератури на засадах європейського вишуканого естетизму, краси й гуманізму.

The article is dedicated to the problem of renovation of Ukrainian literature by «ripe» M. Kotsyubynsky on the principles of European refined aesthetism, cult and humanism.

Проблема європеїзації української новітньої літератури вже повернулася після перерви з 20-х рр. ХХ ст. у науковий обіг, утім як компонент порівняльних студій із царини імагології. Тут цитована монографія Н. Шумило, праці С. Павличко і Т. Гундорової, «вестернізаційні» розвідки А. Вольдана, Г. Грабовича й ін. дослідників подали імпульс до ліквідування цієї лакуни після десятиліть відсутності об'єктивних праць, ба більше ігнорування в тоталітарному СРСР європеїзаційного аспекту оновлення вітчизняного мистецтва. Важлива теоретично й естетично, проблема пов'язана з необхідністю наукового декодування виявів міжкультурної кореляції, долання насильної герметизації зі сторони імперського центру недержавних провінційних літератур.

Творчий праксис М. Коцюбинського, великого репрезентанта української літератури, справдив слова Р.-М. Рільке з автобіографічного роману «Нотатки Мальте-Ляврідс Бріг'ге». Мовляв, навіть заради одного літературного твору треба бачити багато міст, людей і речей. Треба відчути, як літають пташки. Треба збагнути, яким порухом відкривають пелюстки маленькі квітки раннього ранку. Треба багато пережити, мати що згадати. Але переливати ці спогади в художні ритми слід тоді, коли вони повернуться і стануть кров'ю, поглядом і порухом митця, вже безіменними і невіддільними. Лише тоді вони зможуть перетворитися в суте золото справжньої літератури.

Долі та Богом даному таланту, чутливості до краси й образному світосприйманню, інтенсивній праці над ограненням власного хисту і почасти впливу літературних учителів, урешті родині Михайла Коцюбинського, прихильній до закордонних мандрів Італіями свого *pater familiae*, завдячуємо справдженню «наскрізь новочасного чоловіка» (Іван Франко) Першорядним Майстром. Уродженець «краси України, Подолля», сформувавшись на вишуканого «приклонника культурних вартостей» (М. Грушевський), прийшов в українське письменство у пору його оновлення в світі та нагадав йому «деякі напрямки європейської літератури» (М. Рудницький). Коцюбинський ізріс, за спогадами В. Самійленка, на тонку гармонійну натуру, речника краси, розуму й людяності, гречного європейця та – додамо – українську громадську людину-патріота, протестанта проти національного гноблення, митця не асоціального, який, однак, не змішував політику і літературу.

Виробленню мистецького смаку посприяло цьому й добірне коло лектури, ширше, ніж у більшості тогочасних літератів у Росії. В ньому – французи Золя й Мопассан, австрієць Шніцлер, гурт скандинавів від Стриндберга до Гарборга, «хохол», як він себе назвав, Чехов. Коцюбинський виплевав себе на кращих зразках, насамперед західноєвропейських, зазнав, як і інші письменники, різних впливів. Але не піддався їм, повернувся «на свій корабель і в рідну Ітаку привіз зерна солодкого «лотосу» [4, с. 143]. Адже був він саморідним і органічно національним. А також інтернаціональним у переведенні в літературний ряд явищ гарних і бридких, добрих і злих – бо ж усе «має право доступу до штуки» [9, с. 118]. Прийшов до модернізму власним шляхом – через концептуально нове бачення дійсності, що збагатило парадигму літературних виявів позитивізму «філософією життя», нюансуванням світлотіней людського буття. Як у Франції Мопассан, у Росії – Чехов, почав культивувати лапідарні форми малої прози. Новітній її характер засвідчує, скажімо, порівняння новел «Місячне сяйво» Мопассана, «Без заголовка» Чехова і «У грішний світ» Коцюбинського. Вже цим, як вони, спричинився до створення нового напрямку в красній словесності.

Коцюбинський відіграв роль оновлювача-реформатора національної художньої традиції, став «поетом настрою» (П. Филипович), новатором, який де в чому випередив європейські мистецькі й наукові відкриття. Зусиллями плеяди геніїв від Франка до Коцюбинського, Лесі Українки, Стефаніка рідне письменство навіть за несприятливих бездержавних умов ліквідувало ідейно-естетичне відставання від розвинених літератур Заходу, вивишилося, згідно з порівнянням Н. Кузякіної, над російською літературою початку ХХ ст.

Тож мету цієї студії, що може наразитися на закид у філологічній еретичності (за «кування» відсутнього у «Словнику літературознавчих термінів» заголовного термінологічного словосполучення) вбачаємо бодай у неповному окресленні рівнів європейської вишуканості митця. Розуміємо під нею мистецьке володіння інтернаціональним культурним кодом рафінованої вмілості, інтелігентної високохудожності, новаторської досконалості. Коцюбинський, доглибний людинознавець і гуманіст, щасливо поєднав народну й інте-